

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Nováková

Trestní řízení a jeho subjekty

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. JUDr. Jan Brázda Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Tereza Nováková

Criminal proceedings and its subjects

Prague 2017

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. JUDr. Jan Brázda Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka(y)

Anotace

Bakalářská práce se zabývá charakteristikou trestního řízení a jeho subjektů. V úvodu práce je definována právní úprava trestního práva v České republice. V další kapitole jsou popsána základní zásady trestního řízení. Následující kapitoly jsou věnovány trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Práce navíc obsahuje stádia trestního řízení, jako je přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a řízení vykonávací. V práci jsou definovány subjekty, které vystupují v trestním řízení.

Klíčová slova

Prameny trestního práva, průběh trestního řízení, subjekty řízení, trestní právo, trestní řízení, zásady trestního řízení.

Annotation

The main topic is characteristic of the criminal proceedings and his subjects. Legislation rules of criminal law in Czech Republic are defined in the introduction. Second chapter describes the basic principles of criminal proceeding. Following chapters are devoted to substantive criminal law and criminal procedure law. Thesis also includes stages of criminal proceeding, as preliminary proceedings, preliminary hearing /consideration of the action, remedies/trial and enforcement proceedings. Entities that are involved in criminal proceedings are defined.

Keywords

Sources of criminal law, crimes, criminal law, subjects of criminal procedures, the basic principles.

ÚVOD	8
1 ÚPRAVA TRESTNÍHO PRÁVA V ČESKÉ REPUBLICE	9
1.1 prameny trestního práva.....	9
1.2 trestní právo podle povahy subjektů trestní odpovědnosti.....	10
2 TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ A PROCESNÍ	11
2.1 Trestní právo hmotné	11
2.2 Trestní právo procesní	11
2.2.1 funkce trestního právo hmotného.....	12
2.3 Trestné činy (přečiny a zločiny)	13
2.3.1 Objektivní a subjektivní stránka trestného činu	15
2.3.2 Nástin trestných činů.....	15
3 TRESTNÍ ŘÍZENÍ	19
3.1 procesní stránka trestního řízení a její úprava	19
3.2 trestní řízení a jeho základní zásady	20
3.3 Základní zásady trestního řízení	21
3.3.1 Zásada zákonnosti.....	21
3.3.2 zásada presumpce nevinny.....	21
3.3.3 zásada přiměřenosti.....	22
3.3.4 zásada legality	22
3.3.5 zásada oficiality.....	22
3.3.6 zásada rychlého procesu.....	22
3.3.7 zásada nepřipustnosti petic.....	22
3.3.8 zásada materiální pravdy.....	22
3.3.9 zásada vyhledávací.....	23
3.3.10 zásada bezprostřednosti	23
3.3.11 zásada ústnosti	23
3.3.12 zásada zajištění práva na obhajobu.....	23
3.3.13 zásada veřejnosti.....	24
3.3.14 zásada spolupráce se zájmovými združeními	24
4 STÁDIA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	25
4.1 přípravné řízení	25
4.2 předběžné projednání obžaloby	26

4.3	hlavní líčení.....	27
4.4	opravné řízení	28
4.5	řízení vykonávací.....	29
4.5.1	výkon trestu a jednotlivé ochranné opatření	30
4.6	Zvláštní způsoby řízení	33
4.6.1	Řízení proti mladistvému	33
4.6.2	Řízení proti uprchlému.....	34
4.6.3	Podmíněné zastavení trestního řízení.....	34
4.6.4	Narovnání.....	35
4.6.5	Řízení před samosoudcem	36
5	SUBJEKTY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	37
5.1	Orgány činné v trestním řízení.....	37
5.1.1	policie české republiky.....	38
5.1.2	státní zastupitelství.....	39
5.1.3	soudy	41
5.1.4	osoba, proti níž se vede trestní řízení	45
5.2	obhájce	45
5.3	poškozený a zmocněnec.....	46
5.4	zapisovatelé, znalci, tlumočníci	47
5.4.1	Zapisovatelé	47
5.4.2	Znalci	47
5.4.3	Tlumočníci	48
5.5	Probační a mediační služba České republiky jako organizace směřující k integraci pachatele, participaci poškozeného a k ochraně společnosti před trestnou činností.....	48
	ZÁVĚR	50
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	51

ÚVOD

Cílem bakalářské práce bylo vymežit a charakterizovat trestní řízení v českém právu, jeho základní pojmy, průběh řízení u soudu a definovat strany a subjekty trestního řízení.

Tuto práci jsem pojala obecně, jelikož každá kapitola by mohla být psána jako samostatná práce. Mým cílem bylo o tomto tématu vytvořit všeobecný přehled i pro takové čtenáře, kteří o dané problematice nejsou příliš informovaní. Téma „Trestní řízení a jeho subjekty“ jsem si vybrala proto, že mi problematika trestního práva přijde velice zajímavá a naučná.

V celkem pěti kapitolách se snažím co nejsrozumitelněji vymežit dané téma. V první kapitole popisuji trestní úpravu České republiky, zejména trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Hlavní část mé bakalářské práce se věnuje trestnímu řízení. V této kapitole se čtenář dočte o jeho základních zásadách a jednotlivých stádiích trestního řízení, které jsou samostatně rozpracované.

V poslední kapitole se věnuji subjektům trestního řízení, jako je osoba, proti níž se vede trestní řízení, orgán činný v trestním řízení atd.

Z mého pohledu je trestní řízení nepostradatelnou částí trestního práva zejména proto, aby měl každý subjekt tohoto řízení právo a prostor na svou obhajobu. Zásada presumpce nevinny zajišťuje, že do pravomocného rozsudku je na obviněného po celou dobu procesu nahlíženo jako na nevinného.

1 ÚPRAVA TRESTNÍHO PRÁVA V ČESKÉ REPUBLICE

Na úvod této práce je důležité si položit otázku, co vlastně „právo“ je. Jednou z definic je, že:“ Právo je určitý řád, upravující vzájemné vztahy jednotlivců v určitém společenském celku.“¹ Způsob utváření práva ve společnosti je „právotvorba“, což je proces od samovolného utváření práva ve společnosti, až po formalizovaný proces, na kterém se účastní právotvorné subjekty. Tvořit zákonné právo mohou jen subjekty, které k tomu mají kompetence a pravomoci (tedy možnost vydávat, měnit či rušit právní normy). Trestní právo je jedno z odvětví veřejného práva a je součástí českého právního řádu. Trestní právo je souhrn právních norem o rozpoznávání, jaká společensky škodlivá chování jsou trestními činy, jaké sankce za ně hrozí a postup státních orgánů při zjišťování trestních činů a jejich následnému trestání.

Právo lze primárně rozdělit na objektivní a subjektivní. Objektivní právo (law) je vymezováno jako souhrn právních norem a subjektivní právo (right) je pak synonymem oprávnění, přičemž objektivní právo určuje meze subjektivního práva.²

1.1 PRAMENY TRESTNÍHO PRÁVA

- Ústava České republiky³ (v jejím obsahu je upravena imunita poslanců a senátorů, prezidenta republiky a soudců Ústavního soudu a dále také právo prezidenta republiky udílet amnestii)
- - Listina základních práv a svobod⁴ obsahuje například ustanovení o tom, že není přípustný trest smrti, a dále je v jejím obsahu také zakotvena právní zásada

¹ DOSTÁLOVÁ, Jana a Jaromír HARVÁNEK. *Základy teorie práva*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 9788087071212.s.5

² DOSTÁLOVÁ, Jana a Jaromír HARVÁNEK. *Základy teorie práva*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 9788087071212.s.7

³ *Ústava ČR dostupná ke dni 24.2.2017 na <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>*

⁴ *Listina základních práv a svobod dostupná ke dni 6.9.2017 na <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>*

„nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege“, tedy „není zločinu bez zákona, není trestu bez zákona“

- - Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 120/1976 Sb.)⁵ - Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.) - Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.) - Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 9/1996 Sb.) - Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. - Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů - Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.

1.2 TRESTNÍ PRÁVO PODLE POVAHY SUBJEKTŮ TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI

Trestní právo se dělí také podle povahy odpovědnosti za spáchané trestné činy, a to na trestní právo upravující činy zletilých dospělých osob a dále na trestní právo upravující trestné činy mladistvých. Co se týká mladistvých, je možno konstatovat, že se jedná o osoby, které se dopustily trestného činu a jsou mladší osmnácti let, přičemž tedy trestná jednání mladistvých jsou upraveny v zákoně 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění, kdy v tomto zákoně jsou pak ještě rozlišena jednání osob ve věku do 15 let a osob ve věku od 15 do 18 let.⁶ **Trestní právo se dále rozlišuje podle struktury, a to na trestní právo hmotné a dále na trestní právo procesní.**

⁵ Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech dostupná ke dni 24.2.2017 na <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=120&r=1976>

⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, dostupný v právním systému ASPI ke dni 24.2.2017

2 TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ A PROCESNÍ

2.1 TRESTNÍ PRÁVO HMOTNÉ

Trestní právo hmotné určuje, kdy, a při splnění jakých podmínek lze hodnotit jednání osob jako trestné, definuje trestně právní odpovědnost fyzických osob a vymezuje, kdy určitým jednáním dochází ke spáchání trestného činu a současně také upravuje trestání za takovato protiprávní jednání určením sankcí za jednotlivé trestné činy. Jednoduše tedy lze hmotné právo popsat tak, že vymezuje kdo a za jakých okolností se dopouští protiprávního jednání, v němž je spatřován trestný čin. Trestní právo je charakterizováno určitými podstatnými znaky, kterými jsou předmět, účel, metoda a subjekt právní úpravy. Trestní právo hmotné lze také popsat jako soubor trestněprávních norem, které regulují vznik, dále také změnu a zánik trestněprávních vztahů, jejichž prostřednictvím sleduje stát veřejnoprávní, fragmentární a subsidiární ochranu individuálních a společenských vztahů či zájmů.⁷

2.2 TRESTNÍ PRÁVO PROCESNÍ

Tato část trestního práva tvoří soubor právním norem, které upravují postup řízení vedeného v rámci zjišťování a prokazování trestných činů. Je možno také říci, že jde také o úpravu vztahů, které v trestním řízení vznikají, a to například mezi obviněným a orgánem činným v trestním řízení. Vzhledem k tomu, že stejně jako ve správním řízení je nutno ctít a hájit práva osob, které jsou tímto řízením dotčeny a všechny orgány činné v tomto řízení musí postupovat podle pravidel upravených zákonem, lze tyto pravidla a postupy shrnout právě pod pojem „procesní právo“. Pro úplnost je ještě nutno uvést, že účelem či úkolem trestního práva procesního je při využití zákonem daných postupů zjistit, zda došlo k protiprávnímu jednání, zda je toto protiprávní jednání trestným činem a kdo se jej dopustil. Předmětem trestního práva procesního je tedy také úprava právních vztahů vznikajících mezi orgány činnými v trestním řízení navzájem, dále pak mezi těmito orgány činnými v trestním řízení a dalšími subjekty, které mají účast na

⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.s.8-11

trestním řízení anebo jsou jimi dotčeny při zjišťování trestných činů, dále také při rozhodování o nich a při výkonu rozhodnutí o trestní věci.⁸ Jednoduše tedy můžeme ještě popsat trestní právo procesní jako úpravy postupu orgánů činných v trestním řízení, kterými je zajištěno prosazení norem trestního práva.

2.2.1 FUNKCE TRESTNÍHO PRÁVO HMOTNÉHO

Obecně lze říci, že právo je regulativní systém celé společnosti, jehož smyslem je regulace vztahů ve společnosti, konkrétně ochrana života člověka, jeho práv, majetku a bezpečí a současně také uspořádání společnosti. Právo je prostředek, jehož prostřednictvím se provádí jak řízení, tak také kontrola. Stále ve společnosti platí, že lze činit, co zákonem není zakázáno a nelze vyžadovat to, co zákon neukládá. Samozřejmě, že jsou situace, kdy zákon některá jednání nazakazuje, a přesto tato jednání nejsou společností vítána, ovšem do doby, než je takové jednání zákonem vyřešeno, je spíše pouze věcí osobní morálky a etiky (ve společnosti se jedná například o situace ve vazbě na daňovou problematiku a komerční právo atd.).

- **Ochranná funkce** – spočívá v ochraně společnosti před negativními, škodlivými a protiprávními útoky, působí při kriminalizaci protiprávních jednání a nastupuje tam, kde již selhává primární ochrana mimo trestními odvětvími práva nebo kde již nestačí. Ochranná funkce trestního práva ovšem musí být také ekonomická a nemůže být bezbřehá a musí být postavena na racionální úvaze a přiměřenosti.
- **Regulativní funkce** - spočívá ve stanovení podmínek trestní odpovědnosti, ukládání trestů a ochranných opatření pachatelům trestných činů
- **Preventivní funkce** – tato funkce vyplývá z toho, že společnost se snaží předcházet trestným činům a zaměřuje se tedy na její jednotlivé pachatele,

⁸ MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 2. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-678-6.s.6-7

příčemž jejím smyslem je působit pozitivně po výchovné stránce tak, aby k negativním protiprávním jevům nedocházelo. Pakliže je ve společnosti působeno na konkrétní individuální jedince, tak pak má tato skutečnost také dopad na ostatní potenciální pachatele a stává se tzv. generální prevencí. Tato týká ukládaných trestů, nikoliv však ochranných opatření, přičemž ochranná opatření nepůsobí ve smyslu generální prevence (např. sexuologické ochranné léčení).⁹

- **Represivní funkce** - směřuje k ochrannému cíli výlučně individuálním represivním působením na pachatele trestného činu, přičemž tento institut nemůže být samozřejmě využit ve smyslu generálním, protože by to nebylo slučitelné s myšlenkou demokratického právní státu. Tato represe má cíl zajistit, aby konkrétní subjekt již více k protiprávnímu jednání nepřistoupil a nedocházelo k recidivě. Proto tedy represe v mnoha ohledech také spadá pod prevenci, byť prevenci pocit'ovanou v negativním slova smyslu.

2.3 TRESTNÉ ČINY (PŘEČINY A ZLOČINY)

Na protiprávní jednání pachatelů je nutno nahlížet dle intenzity ohrožení, které toto protiprávní jednání nese. Protiprávní jednání lze popsat jako jednání, které je trestné z podstaty věci (*mala in se*), kdy takovýmto jednáním je například vražda a pak jsou to takové jednání, které je zákonem zakázáno, ale bez tohoto zákazu by nebylo trestné (*mala prohibita*), přičemž takovým jednáním může být například překročení nejvyšší dovolené rychlosti při jízdě s vozidlem nebo jízda na červenou.

Podle intenzity společenské nebezpečnosti se pak protiprávní jednání dělí na:

- Přestupky
- Přečiny

⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.s.16-17

- Zločiny (a to prosté, těžké a hrdelní)

Přestupková jednání jsou řešena obvykle správními orgány nebo obecními úřady (zřizovaná přestupková komise). V praxi dochází k situacím, kdy je dokonce jednání, původně posuzované jako trestný čin překvalifikováno na přestupek (velmi často se to děje v případě řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky tam, kde zjištěná hladina návykové látky v těle není prokázána v takové míře, aby ji bylo možno považovat za takovou, kdy je řidič ve stavu vylučujícím způsobilost). V současné době jsou obecně přestupky řešeny dle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, přičemž od června 2017 se v této oblasti připravuje poměrně zásadní novelizace. Některé přestupky jsou také řešeny zákony speciálními, například dopravní přestupky zákonem č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů.

Definice jednotlivých trestných činů vychází jednoznačně ze zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění (dále jen TZ)¹⁰.

Dle ustanovení § 14 TZ platí, že :

(1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.

(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

- **Zločin prostý** - úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby nad **5 let**, s vazbou až 2 roky
- **Zločin těžký** - úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby **10 let**, s vazbou až 3 roky
- **Zločin hrdelní**, za který lze uložit **výjimečný trest** (§ 54 TZ) s vazbou až 4 roky

¹⁰ zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění dostupný v právním systému ASPI ke dni 25.2.2017

2.3.1 OBJEKTIVNÍ A SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA TRESTNÉHO ČINU

Usnesení Nejvyššího soudu 3 Tdo 1220/2016: „Objektivní stránka skutkové podstaty trestného činu podvodu spočívá v tom, že pachatel jiného uvede v omyl, jeho omylu využije nebo mu zamlčí podstatné skutečnosti, v důsledku čehož je provedena majetková dispozice ke škodě na cizím majetku a dojde k obohacení pachatele nebo jiné osoby. Po subjektivní stránce je třeba úmyslného zavinění.“

Objektivní stránka trestného činu je jedním z typových znaků trestného činu. Objektivní stránka trestného činu charakterizuje trestný čin z vnějšího pohledu na tento čin. Znaky charakterizující objektivní stránku trestného činu jsou **jednání, následek a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem**. Kromě těchto obligatorních znaků objektivní stránky trestného činu může objektivní stránka trestného činu dále obsahovat fakultativní znaky jako je místo, čas nebo způsob jednání. Jednotlivé trestné činy se po *zevní* stránce od sebe odlišují především objektivní stránkou trestného činu. Toto je důvodem značného významu objektivní stránky.

Každý trestný čin je hodnocen z pohledu subjektivní stránky trestného činu a z pohledu objektivní stránky trestného činu.

Za subjektivní stránku se považuje úmysl pachatele, kdy soud samozřejmě tuto subjektivní stránku jednání posuzuje, kdy zde například je možno citovat z Usnesení Ústavního soudu I.ÚS 3658/16.¹¹

2.3.2 NÁSTIN TRESTNÝCH ČINŮ

2.3.2.1 Trestné činy proti životu a zdraví

Tyto trestné činy lze popsat také jako trestné činy proti člověku, proti jeho základnímu právu na život. Vzhledem k nedotknutelnosti lidského života, stojí samozřejmě primárně ochrana života a zdraví člověka na prvním místě ve společnosti. Vzhledem k tomu, že právě člověk, je jejím základním článkem, nemůže to být také jinak. Trestné činy proti životu a zdraví jsou již historicky postihovány velmi přísně. Zde je nutno zmínit také trestné činy, které souvisí s těhotenstvím ženy nebo také trestné činy, které souvisí s nakládáním s embryem či s lidskou tkání. Samozřejmě, že poslední uváděné trestné činy nemají zásadní historii, a že musely být upraveny s postupem moderní doby a také ve vazbě na rychle se měnící praktiky ve zdravotnictví.

¹¹ Usnesení Ústavního soudu I.ÚS 3658/16, dostupné ke dni 2.3.2017 v právním systému ASPI.

2.3.2.2 Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství

Trestné činy, které náleží do této skupiny, souvisí s útokem a porušením lidské svobody a výrazu svobodné vůle. Do této skupiny trestných činů patří takové situace, kdy se poškozenému děje něco, co je v rozporu s jeho svobodnou volbou, co jej omezuje v možnosti pohybu s rozhodování. Dále se také jedná o situace, kdy se důvěrné informace a zprávy týkající se poškozeného dostanou do cizích rukou a je s nimi proti jeho vůli jakkoliv nakládáno. Výčet těchto trestných činů souvisí primárně s deklarovanými osobními právy každého člověka v demokratickém světě, které stojí nejvýše na pomyslném žebříčku chráněných hodnot. Každý člověk má totiž nejen právo na život, zdraví a bezpečí, ale má také právo na určitou úctu je jeho soukromí a k jeho svobodné vůli při rozhodování.

2.3.2.3 Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti

V dnešní době jsou tyto trestné činy poměrně diskutovanými, a to v optice neustále se rozšiřující komunity šířící pornografii, a to také bohužel pornografii dětskou. Vyplyvá to i z toho, že dnešní moderní společnost žije v relativním blahobytu a spokojenosti a velmi často jdou někteří lidé za hranice přijatelného právě proto, aby ve světě vymožeností získali něco „neobvyklého“ či zvláštního. Pornografie a také dětská pornografie se samozřejmě šíří prostřednictvím internetu a je díky těmto moderním technologiím více dostupná, než tomu bylo dříve. Samozřejmě, že kuplířství a prostituce jako negativní jevy, jsou známy již z historie a společnost s nimi se střídavou intenzitou bojuje. Problematik znásilnění je pak navíc ještě velmi diskutovaná právě s rozmachem a trendem sociálních sítí, kdy v mnoha případech pachatel dlouhodobě svoji oběť sleduje jejím prostřednictvím a často s ní také prostřednictvím elektronických zpráv komunikuje (například pod jinou identitou – velmi častý jev, velmi často jsou ohroženy dívky od 13-15 let). Vhodná je v tomto smyslu prevence na všech úrovních.

2.3.2.4 Trestné činy proti rodině a dětem

- dvojitá manželství (§ 194)
- opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195)
- zanedbání povinné výživy (§ 196)
- týrání svěřené osoby (§ 198)
- týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)

2.3.2.5 Trestné činy proti majetku

Každý člověk má také právo vlastnit majetek a k tomuto se také vztahuje nedotknutelnost tohoto majetku.

Proto náš právní řád, a to v návaznosti na historii, postihuje jednání, která mají za následek protiprávní nakládání s majetkem jiného či jeho krádež atd. V dnešní moderní době, na rozdíl od historie, známe v souvislosti pojmem „krádež“ a „zneužití“ více protiprávních skutku. Jsou to protiprávní negativní jednání, kterými bývá protiprávně dosaženo obohacení neoprávněným čerpáním prostředků, a to například z pojišťoven, z bankovních ústavů či z dotačních zdrojů. Na některých takovýchto protiprávních jednáních, se mnohdy podílí celé skupiny osob, a to například na úvěrových či pojistných podvodech, na neoprávněných čerpání dotací atd. V praxi mnohdy platí, že čím více osob odborně znalých se na podvodech podílí, tím jsou tato jednání hůře odhalitelná, protože je také vyšší sofistikovanost takových jednání.

2.3.2.6 Trestné činy hospodářské

Tyto trestné činy navazují svým negativním obsahem jednání na činy proti majetku, a to jak v rozsahu platidel jako takových, tak dále také v rozsahu krácení povinných odvodů na dani, dále krácením povinných odvodů na sociálním a zdravotním pojištění (trojkombinace těchto tří posledních uvedených činů je velmi častá u podnikatelů) atd. Velmi známé jsou také trestné činy proti autorským právům, které můžeme označit za neoprávněné užití ochranné známky (sem patří dobře známé trestné činy spočívající v prodeji napodobenin oblečení, parfémů atd.).

2.3.2.7 Trestné činy obecně nebezpečné

- obecné ohrožení (§ 272) 32
- obecné ohrožení z nedbalosti (§ 273)
- ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274)
- porušení povinnosti při hrozivé tísni (§ 275)
- poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276)

2.3.2.8 Trestné činy proti životnímu prostředí

- poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293)
- poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294)
- poškození vodního zdroje (§ 294a)
- poškození lesa (§ 295)
- neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297)

2.3.2.9 Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci

- vlastizrada (§ 309)
- rozvracení republiky (§ 310)
- teroristický útok (§ 311)
- teror (§ 312)
- sabotáž (§ 314)
- zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace (§ 315)

2.3.2.10 Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

- násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323)
- vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci (§ 324)
- násilí proti úřední osobě (§ 325)
- vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 326)
- přisvojení pravomoci úřadu (§ 328)
- zneužití pravomoci úřední osoby (§ 329)

2.3.2.11 Trestné činy proti branné povinnosti

- maření způsobilosti k službě (§ 369)
- neplnění odvodní povinnosti (§ 370)
- obcházení branné povinnosti (§ 371)
- nenastoupení služby v ozbrojených silách (§ 372)
- nenastoupení mimořádné služby v ozbrojených silách (§ 373)

2.3.2.12 Trestné činy vojenské

- neuposlechnutí rozkazu (§ 375)
- neuposlechnutí rozkazu z nedbalosti (§ 376)
- zprotivení a donucení k porušení vojenské povinnosti (§ 377)
- urážka mezi vojáky (§ 378)
- urážka mezi vojáky násilím nebo pohrůzkou násilí (§ 379)
- urážka vojáka stejné hodnosti násilím nebo pohrůzkou násilí (§ 380)

2.3.2.13 Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

- genocidium (§ 400)
- útok proti lidskosti (§ 401) 37
- apartheid a diskriminace skupiny lidí (§ 402)
- založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka (§ 403)
- projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404)
- popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405)

3 TRESTNÍ ŘÍZENÍ

3.1 PROCESNÍ STRÁNKA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A JEJÍ ÚPRAVA

Veškeré úkony, které jsou prováděny v trestním řízení, a to tedy stejně jako například v řízení správním či v řízení daňovém, prováděny podle zákona, který tento proces upravuje. Tímto zákonem je „trestní řád“, respektive tedy zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění.¹²

Je zapotřebí říci, že trestní řízení se skládá z mnoha úkonů, respektive procesních úkonů, přičemž pro zákonnost celého postupu musí být procesní úkony prováděné v souladu se zákonem.

Primárně je samozřejmě důležité, aby při provádění úkonů byly dodržovány práva všech dotčených osob, neboť pochybení v tomto smyslu může mít za následek například nezákonnost dalších úkonů či později vydaného rozsudku. Je zapotřebí, aby se při provádění úkonů dbalo na vážnost a také na čest osob, které jsou na trestním řízení zúčastněny, není možné, aby v trestním řízení bylo použito jakékoliv násilí, tvrdé či kruté zacházení či násilí.¹³

V rámci procesní stránky je zákonem upraveno ustanovení a počítán lhůt stanovených pro trestní řízení, dále také způsob a správnost doručování, možnost stanovení zmocněnce, v trestním řádu jsou například také upravena pravidla pro vzetí obviněného do vazby a úkony s tím související. Zákonem jsou také upraveny pravidla zadržení podezřelého, zajištění věci, domovní prohlídky, zadržení zásilek, odposlechy atd. Je také samozřejmě nutno uvést, že zákonem je upraven také způsob dokazování, rozhodování a také místní příslušnost soudů.

¹² Úplné znění zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Vyd. 5. Praha: Armex, 2010. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-86795-92-8.

¹³ NOVOTNÝ, František. Praktikum trestního práva hmotného. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-252-3. s 55

Výše byly zmíněny lhůty, přičemž k těmto je zapotřebí uvést, že jde o lhůty zákonné a také lhůty soudcovské. Za zákonné lhůty se považují ty, jejich délku stanoví zákon. Pokud se jedná o lhůtu, která je výjimečně stanovená orgánem činným v trestním řízení, jedná se o lhůtu soudcovskou. Lhůty musí být respektovány a v rámci trestního řízení musí mít orgány činné v trestním řízení (ale stejně tak také obviněný či jeho zmocněnci) na paměti, že zmeškání lhůty může mít v některých případech za následek nemožnost provést procesní úkon.

Taktéž doručování a jeho správnost, jsou velmi důležitými úkony, které se v rámci procesních úkonů činí a jejichž nedostatečné provedení pak může mít za následek nemožnost provedení dalších procesních úkonů. Pro ověření správnosti doručování samozřejmě orgány činné v trestním řízení využívají dostupné evidenční systémy, přičemž lustraci v těchto systémech mohou provádět pouze z oprávněných důvodů, nikoliv svévolně.

3.2 TRESTNÍ ŘÍZENÍ A JEHO ZÁKLADNÍ ZÁSADY

Trestní řízení řadíme do odvětví trestního práva procesního, které společně s trestním právem hmotným chrání společnost před trestnými činy. Trestní řízení má několik stádií. Obvyklým začátkem je podání trestního oznámení orgánům činných v trestním řízení, které mají za úkol zjistit skutkový stav, zda byl trestný čin spáchán, zajistit důkazy, zjistit pachatele trestného činu a uložit mu spravedlivou sankci. Trestní řízení slouží i k předcházení a zamezování trestné činnosti, výchově občanů v duchu důsledného dodržování zákonů a pravidel občanského soužití.

Obecně můžeme rozdělit trestní řízení do dvou etap, což je etapa předsoudní a etapa soudní. Do předsoudní fáze řadíme samotné zahájení trestního stíhání, kdy orgány činné v trestním řízení převezmou oznámení o spáchání trestného činu. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny zajistit potřebné důkazy, zjistit pachatele a rozhodnout, zda čin je trestný nebo naopak. Soudní etapa jak již je z názvu zřejmé se projednává obžaloba podána státním zástupcem u soudu.

3.3 ZÁKLADNÍ ZÁSADY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Základní zásady jsou předepsané právní postupy a ideje, na kterých je trestní řízení založeno. Význam zásad je zejména z hlediska funkce interpelační, aplikační, poznávací a tvorby práva.

a) Funkce interpelační - spočívá v jednotné interpretaci příslušného zákona orgány činnými v trestním řízení.

b) Funkce aplikační - projevuje se v rozhodovacím procesu orgánů činných v trestním řízení.

c) Funkce tvorby práva- je založena na vycházení zákonodárce ze základních zásad na kterých je norma vybudována.

3.3.1 ZÁSADA ZÁKONNOSTI

Podle § 2 odst. 1 trestního řádu nikdo nemůže být stíhán jinak než zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon. Tato zásada zaručuje, že jednotlivci nebudou bezdůvodně stíháni. Na tuto zásadu navazuje zásada NE BIS IN IDEM (tj. ne dvakrát o téže věci), ta zakazuje vícenásobnou postižitelnost za jeden trestní skutek. Tato zásada je v trestním řízení nejdůležitější, proto je zákonodárcem uváděna v trestním řádu v ustanoveních o základních zásadách na prvním místě.

3.3.2 ZÁSADA PRESUMPCE NEVINY

Jedná se o ústavní zásadu. Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení hledět, jako na vinného. Zásada presumpce neviny se váže k obecnému principu demokratického státu. Z této zásady vyplývá, 40 že orgány činné v trestním řízení musí s obviněným jednat jako s osobou nevinnou až do odsuzujícího pravomocného rozhodnutí soudu.

3.3.3 ZÁSADA PŘIMĚŘENOSTI

Zásada přiměřenosti, někdy nazývána zdrženlivostí, spočívá v takovém postupu orgánů činných v trestním řízení, který co nejméně zasahuje do zaručených základních práv a svobod. Zásada přiměřenosti také znamená, že se při řízení bude postupovat co nejrychleji.

3.3.4 ZÁSADA LEGALITY

Zásada legality stanovuje státnímu zástupci povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, až na výjimky přípustné podle zákona, nebo podle vyhlášené mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána.

3.3.5 ZÁSADA OFICIALITY

Tato zásada je úzce spjata se zásadou legality. Jestli trestní řád nestanoví jinak, postupují orgány činné v trestním řízení ex offo. Zásada oficiality upravuje, jak správně mají tyto orgány postupovat a co je nutné provést.

3.3.6 ZÁSADA RYCHLÉHO PROCESU

Zásada rychlého procesu uděluje právo na projednání věci bez zbytečných odkladů. Trestní řád tedy stanovuje, že orgány činné v trestním řízení danou věc projednají co nejrychleji zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek, je-li to zapotřebí.

3.3.7 ZÁSADA NEPŘÍPUSTNOSTI PETIC

Z § 2 odst. 4 vyplývá, že k obsahu petic orgány činné v trestním řízení nepřihlíží. Nepřípustnost zásahu petic do trestního řízení je z důvodu zabezpečení nezávislosti soudu a dalších orgánů trestního řízení.

3.3.8 ZÁSADA MATERIÁLNÍ PRAVDY

Tuto zásadu můžeme označit jako zásadu zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Orgány činné v trestním řízení postupují podle svých práv a povinností tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o které nejsou důvodné pochybnosti a to v

rozsahu, který je 41 nezbytný pro jejich rozhodnutí. Tato zásada je nutná ke splnění účelu TŘ. Doznání obviněného nezbavuje činné orgány povinnosti přezkoumání podstatných okolností případu.

3.3.9 ZÁSADA VYHLEDÁVACÍ

Konkretizuje zásadu oficiality v dokazování. Z této zásady vyplývá povinnost pro orgány činné v trestním řízení, že i bez návrhu stran musejí objasňovat stejně pečlivě okolnosti, které svědčí jak ve prospěch, tak i v neprospěch obviněného. Tato zásada ovšem nevylučuje návrhy stran

3.3.10 ZÁSADA BEZPROSTŘEDNOSTI

Při rozhodování v hlavním líčení jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání smí soud přihlédnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání předvedeny. Tato zásada vylučuje, aby bylo přihlédnuto k důkazům, které nebyly provedeny při soudním jednání. Z tohoto požadavku zásady bezprostřednosti vyplývají tato dva hlavní požadavky: - Soud může rozhodovat je na základě důkazů před ním provedených, aby měl bezprostřední dojem z provedeného řízení, - Soud má čerpat z pramene co nejbližšího zjišťované skutečnosti. Bezprostřední dojem z provedeného řízení má význam hlavně v tom, že soud se osobně seznámí s důkazy, aby přímo před soudci vysvětlily strany svá stanoviska a aby se odstranily případné rozpory či nejasnosti.

3.3.11 ZÁSADA ÚSTNOSTI

Jednání před soudem je ústní. Důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že jsou tyto osoby vyslýchány. Listiny, kterými jsou u soudy předkládány důkazy, musí být vždy přečteny.

3.3.12 ZÁSADA ZAJIŠTĚNÍ PRÁVA NA OBHAJOBU

Právo na obhajobu se vztahuje na celé trestné řízení. Zahrnuje právo osobní obhajoby, tj. právo hájit se v procesu sám a vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se

mu kladou za vinu a k důkazům o nich, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Ten, proti němuž se 42 vede trestní řízení musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby včetně volby obhájce.

3.3.13 ZÁSADA VEŘEJNOSTI

Trestní věci se před soudem projednávají veřejně, aby se občané mohli projednávané věci zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání smí být vyloučena veřejnost, pokud by veřejným projednáváním došlo:

- K ohrožení utajovaných informací
- K ohrožení nerušeného průběhu jednání
- K ohrožení mravnosti
- K ohrožení bezpečnosti nebo jiného zájmu svědků
- Je-li to ve prospěch mladistvého obžalovaného

3.3.14 ZÁSADA SPOLUPRÁCE SE ZÁJMOVÝMI ZDRUŽENÍMI

Všechny orgány činné v trestním řízení spolupracují se zájmovými sdruženími občanů a využívají jejich výchovné působení. Zájmové sdružení se rozumí odborové organizace nebo organizace zaměstnavatelů a ostatní občanská sdružení. Zájmové organizace mohou zejména: - Spolupůsobit při výchově pachatele trestného činu převzetím záruky za jeho nápravu - V souvislosti s nabídnutím záruky navrhnout podmíněný odklad trestu, podmíněné propuštění, nebo nahrazení vazby zárukou - Podávat za odsouzeného žádost o udělení milosti a zahlazení odsouzení - Po převzetí záruky povinně působit na obviněného nebo odsouzeného tak, aby žil spořádaným životem - Po převzetí záruky dbát, aby obviněný nebo odsouzený nahradil škodu, kterou způsobil trestným činem.

4 STÁDIA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Trestní řízení probíhá v několika stádiích, jejichž pořadí, úlohu i obsah stanoví zákon. Stádia se liší nejen svým obsahem, ale i tím, jaké orgány činné v trestním řízení v nich rozhodují. Jejich rozhodování na sebe navazuje, navzájem se prověřuje a tím plní cíl dosáhnout smyslu trestního řízení.

Podle trestního řádu lze rozdělit trestní řízení na následující stádia:

- a) přípravné řízení,
- b) předběžné projednání obžaloby,
- c) hlavní líčení,
- d) opravné řízení,
- e) řízení vykonávací

4.1 PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ

Přípravné řízení je úsek od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí. Má rozhodující význam pro výsledek celého řízení, jelikož plní funkci rozhodovací, kde základním smyslem je rozhodnout, zda se věci má nadále zabývat soud, nebo má být od dalšího trestního stíhání upuštěno. V průběhu přípravného řízení mají být příslušnými orgány co nejrychleji a nejúplněji vyhledány důkazy k objasnění příčiny, které vedli ke spáchání trestného činu. Výsledkem přípravného řízení je buď podání obžaloby, nebo trvalé či dočasné upuštění od trestního stíhání. Bez přípravného řízení nelze konat řízení před soudem. Na rozdíl od řízení před soudem je přípravné řízení neveřejné, jelikož předčasné zveřejnění důkazů či jednotlivých výsledků přípravného řízení by mohlo zmařit jeho další provádění. Přípravné řízení můžeme rozdělit do tří forem, které se navzájem liší:

a) standardní přípravné řízení – musí být nalezeny a vykonány všechny potřebné důkazy, zejména neodkladné povahy např. výslech osoby mladší patnácti let, jejíž psychický stav není správně vědom vnímat a pamatovat si je, nebo je zde podezření, že byl na svědky vyvíjen nátlak;

b) rozšířené přípravné řízení – vyhledání a opatření důkazů a provedení jejich kontroly. Rozšířené přípravné řízení je u takových činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud. Rozšíření se vztahuje pouze na časový úsek po zahájení trestního stíhání.

c) Zkrácené přípravné řízení – jedná se málo závažné činy.

Přípravné řízení lišíme do dvou časových úseků – postup před zahájením trestního stíhání a vyšetřování. Pokud policejní orgán uzná, že je vyšetřování ukončené a výsledky jsou dostačující, poskytne obviněnému a obhájci spisy k nahlédnutí. Účelem je dát obviněnému prostor k seznámení s výsledky vyšetřování.

4.2 PŘEDBĚŽNÉ PROJEDNÁNÍ OBŽALOBY

Předběžné projednání obžaloby je nepovinným stádiem trestního řízení, které následuje po ukončení přípravného řízení. Nařizuje ho předseda senátu, jestliže po přezkoumání spisových materiálů z přípravného řízení dospěl k takovému názoru, že hlavní líčení nelze nařídit a je nutno prověřit dodržení zákonných ustanovení policejním orgánem a státním zástupcem a zda je dostatečně odůvodněné postavit obviněného před soud. K usnadnění rozhodnutí může předseda senátu vyslechnout obviněného. Jestliže je obviněný ve vazbě, v rámci předběžného projednání obžaloby je nutné přezkoumat důvodnosti trvání vazby. Pokud se nařídí hlavní líčení, přechází se do dalšího stádia trestního řízení.

4.3 HLAVNÍ LÍČENÍ

Nejdůležitějším stádiem trestního řízení, stádiem, ve kterém se rozhoduje o vině a trestu obžalovaného je hlavní líčení. V něm soud přezkoumává obvinění podané státním zástupcem a hodnotí pořízené důkazy. Rozhodující orgán v tomto stadiu trestního řízení je zásadně soud v senátu nebo samosoudce. Správnost soudního rozhodnutí zajišťují již uvedené základní zásady trestního řízení.

Hlavním požadavkem na přípravu samotného líčení je, aby bylo možné ukončit líčení meritorním rozhodnutím při jediném zasedání.

Po podání obžaloby, je soud povinen nevyčkávat dalších návrhu a postupovat tak, aby se řízení zbytečně neprotahovalo a směřovalo se k rozhodnutí věci.

Hlavní líčení zahajuje předseda senátu sdělením věci, která bude projednávána. Předseda senátu též zjistí, zda se dostavily osoby, které byly k hlavnímu líčení předvolány. Při hlavním líčení jsou přítomni všichni členi senátu, zapisovatel a státní zástupce. V případech nutné obhajoby je nutná přítomnost obhájce, s výjimkou řízení proti uprchlému, to lze konat hlavní líčení bez jeho přítomnosti.

Předseda senátu po zahájení hlavního líčení vyzve státního zástupce k přednesení obžaloby. Pokud nepřednese obžalobu státní zástupce, nebudou splněny podmínky pro další konání hlavního líčení.

Po provedení těchto úkonů vyzve předseda senátu poškozeného, zda navrhuje, aby obžalovanému byla uložena povinnost nahradit škodu způsobenou trestním činem a v jakém rozsahu. Pokud je počet poškozených mimořádně vysoký, poškození mohou svá práva uplatňovat pouze prostřednictvím společného zmocněnce, kterého si zvolí. Nedohodnou-li se, provede výběr s přihlédnutím k zájmům poškozených soud.

Stěžejní fáze trestního řízení je dokazování, které začíná výslechem obžalovaného. Důkazy se provádějí pouze za aktivní součinnosti stran. Obžalovaný může být ovšem vyslýchán v nepřítomnosti ostatních obžalovaných a svědek, který nebyl doposud vyslechnut, nesmí být přítomen u výslechů ostatních svědků a obžalovaných. Pokud

strany nemají návrhy na další doplnění dokazování, nebo nebyly senátem další důkazy připuštěny, prohlásí předseda senátu dokazování za ukončené.

Po ukončení stádia dokazování udělí předseda senátu slovo k závěrečným řečem. Po závěrečné řeči státního zástupce, dostane slovo poškozený, zúčastněná osoba a případně obžalovaný. Poškozený by se měl především zaměřit na jeho nárok. Po ukončení závěrečných řečí udělí obžalovanému poslední slovo, při kterém mu nesmějí být kladeny otázky. Po závěrečném slovu se senát odebere k poradě. Po závěrečné poradě předseda senátu vyhlásí rozsudek. Pokud jde o samosoudce, závěrečná porada se nekoná a samosoudce vyhláší rozsudek sám. Rozsudek se vyhláší „jménem republiky“.

4.4 OPRAVNÉ ŘÍZENÍ

Opravné řízení nemusí být vždy součástí trestního řízení. Toto řízení se zahajuje, pokud některá z oprávněných osob podala opravný prostředek proti rozhodnutí příslušného orgánu ze zákonem stanovených důvodů. Opravné prostředky slouží k nápravě vad a nedostatků rozhodnutí. Hlavním účelem opravného řízení je zajištění práva na spravedlivý proces obviněného, naplnění zásady materiální pravdy, ovšem i zajištění naplnění zákonnosti trestního řízení. Opravné řízení se zahajuje na základě opravných prostředků, které dělíme a řádné a mimořádné.

Typickým řádným opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání. Odvolání lze podat do osmi dnů od doručení rozsudku, přičemž den doručení se do lhůty nepočítá. Lze jím napadnout všechny výroky rozsudku soudu prvního stupně, nebo i skutečnost, že takový výrok je nesprávný nebo že chybí. Odvolání, které je podané pouze proti odůvodnění rozsudku, není přípustné. O odvolání rozhoduje hierarchicky nadřazený orgán, který rozhodnutí vydal.¹⁴ Jako další řádné opravné prostředky rozeznáváme odpor, který směřuje proti trestnímu příkazu a dále stížnost, která směřuje při usnesení.

¹⁴ KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Armex, 2010. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-89-8. s158

Podle trestního řádu §246 odst. 1. jsou k podání odvolání oprávněny tyto osoby:

- „a) státní zástupce pro nesprávnost kteréhokoli výroku,*
- b) obžalovaný pro nesprávnost výroku, který se ho přímo dotýká,*
- c) zúčastněná osoba pro nesprávnost výroku o zabrání věci,*
- d) poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení.“*

V případě mimořádných opravných prostředků musím zmínit, že je lze použít až po nabytí právní moci rozhodnutí a jen v zákonem stanovených případech.

Do mimořádných opravných prostředků spadá i obnova řízení, což je takový opravný prostředek, který směřuje k odstranění nedostatků ve skutkovém zjištění, které bylo podkladem k pravomocnému rozhodnutí. Příčiny nedostatků vyšly ovšem najevo až po právní moci rozhodnutí, a proto nemohl být použit řádný opravný prostředek. Obnova řízení je přípustná pouze proti:

- odsuzujícímu i osvobozujícímu rozsudku,
- usnesení soudu o zastavení trestního stíhání,
- trestnímu příkazu,
- usnesení státního zástupce,
- usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání,
- usnesení o schválení narovnání,
- usnesení o postoupení věci jinému orgánu.

Společnou podmínkou všech výše uvedených rozhodnutí pro obnovu řízení je, že vyšly najevo nové důkazy a skutečnosti, které státnímu zástupci a soudu v době jejich rozhodování nebyly známy a které by mohly vést k jinému rozhodnutí.

Obnovu lze povolit jen na návrh oprávněné osoby, kterými dle § 280 trestního řádu jsou:

- a) Státní zástupce – ve prospěch i neprospěch obviněného,
- b) Obviněný a též osoby, které mohou v jeho prospěch podat odvolání, a to i po smrti obviněného.

Orgánem, který rozhoduje o návrhu je vždy soud a rozhoduje usnesením ve veřejném zasedání.

Mezi další mimořádné opravné prostředky řadíme dovolání a stížnost pro porušení zákona.

4.5 ŘÍZENÍ VYKONÁVACÍ

Řízení vykonávací má za úkol zajistit výkon rozhodnutí vydaných v trestním řízení. Toto řízení je upraveno v hlavě dvacáté (§ 315 a následující). Ovšem výkon

jednotlivých druhů trestů a ochranných opatření je upraven v jednotlivých právních předpisech (občanský soudní řád, zákon o výkonu trestu odnětí svobody atd.)

Pro výkon trestu nebo ochranných opatření musejí být splněny zákonné podmínky. Rozhodnutí soudu musí být pravomocné a vykonatelné. Pokud jsou splněny tyto podmínky, rozhodnutí se má ihned vykonat. V trestním řádu najdeme podrobnější úpravu výkonů trestu a ochranných opatření.

4.5.1 VÝKON TRESTU A JEDNOTLIVÉ OCHRANNÉ OPATŘENÍ

4.5.1.1 Výkon trestu odnětí svobody (§ 320 a násl.)

Trest odnětí svobody je jedním z druhů trestů, který je ukládán soudem pachateli za spáchaný trestný čin. Český trestní zákoník rozlišuje čtyři typy trestů odnětí svobody:

- nepodmíněný trest odnětí svobody,
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem,
- výjimečný trest.

Trestní zákoník dovoluje uložit trest odnětí svobody za všechny trestné činy. Pro každý trestný čin je stanovena trestní sazba – o konečné výši trestu rozhoduje závažnost povahy trestného činu.

4.5.1.2 Výkon trestu obecně prospěšných prací (§ 335 a násl.)

Je to jeden z alternativních trestů. Tento trest lze uložit pouze za přečin a spočívá ve vykonávání obecně prospěšných prací bezplatně a osobně. Ukládá se v rozmezí 50 až 300 hodin. Soud musí zohlednit zdravotní stav pachatele a jeho předchozí trestnou činnost pokud nějaká byla. Odsouzený je povinen dostavit se na středisko probační a mediační služby.

4.5.1.3 Výkon peněžitého trestu (§ 341 a násl.)

Po vykonatelnosti rozsudku, jímž byla odsouzenému uložena povinnost zaplatit peněžitý trest, musí být do 15 ti dnů tato povinnost splněna, jinak bude zaplacení vymáháno.

4.5.1.4 Výkon propadnutí majetku (§ 345 a násl.)

Je-li obviněný trestně stíhán pro takový čin, za který vzhledem k jeho povaze je třeba očekávat uložení trestu propadnutí majetku, může soud tento majetek zajistit.

“ Stal-li se rozsudek, jímž byl uložen trest propadnutí celého majetku nebo jeho části, vykonatelným, zašle předseda senátu organizační složce státu, které podle zvláštního zákona přísluší hospodaření s majetkem státu, opis rozsudku bez odůvodnění k provedení tohoto trestu.“

4.5.1.5 Výkon trestu propadnutí věci nebo výkon propadnutí náhradní hodnoty (§ 349b)

Při výkonu tohoto trestu je do značné míry stejný postup jako při trestu propadnutí majetku. Odlišnost spočívá v tom, že se trest týká jedné jediné věci nebo konkrétně vypočtených věcí ve výroku rozsudku.

4.5.1.6 Výkon trestu zákazu činnosti (§ 350)

Výkon trestu zákazu činnosti spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu jeho trestu zakazuje vykonávat určité povolání, zaměstnání, funkce či činnosti, ke které je zapotřebí zvláštní povolení, nebo jeho výkon upravuje zvláštní právní předpis. Do doby výkonu trestu zákazu činnosti není započítávána doba výkonu trestu odnětí svobody.

4.5.1.7 Výkon trestu zákazu pobytu (§ 350a)

Trest zákazu pobytu omezuje svobodu pohybu a pobytu odsouzeného, ovšem ne v takové míře jako trest odnětí svobody. Po dobu výkonu trestu odsouzený nesmí

pobývat, ani vstupovat na určité místo nebo v určitý obvod, který je nezaměnitelně vymezen. Účelem trestu je vyřazení pachatele z místa, se kterým souvisela jeho trestná činnost.

4.5.1.8 Výkon trestu vyhoštění (§ 350b a násl.)

Po právní moci rozhodnutí, zašle předseda senátu nařízení výkonu trestu vyhoštění policii České republiky a zároveň je odsouzený vyzván k neprodlenému vycestování. Pokud není obava, že se odsouzený bude skrývat nebo jinak mařit výkon trestu, předseda senátu má možnost udělit přiměřenou lhůtu k obstarání záležitostí před vycestováním.

4.5.1.9 Výkon ochranného léčení (§ 351 a násl.)

Výkon ochranného léčení je prováděno ambulantní i ústavní léčbou ve specializovaných ordinacích. Předseda senátu připojí k nařízení výkonu ochranného řízení znalecký posudek a opis lékařské zprávy o zdravotním stavu odsouzeného, pokud byly v trestním řízení opatřeny.

4.6 ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY ŘÍZENÍ

V trestním řádu v hlavě dvacáté najdeme zakotvené odchylky od obecného způsobu řízení. Důvody pro zvláštní způsob řízení spočívají v osobě obviněného, ve zvláštním postavení rozhodujícího orgánu nebo ve zvláštním způsobu rozhodnutí.

Mezi zvláštní způsoby řízení patří:

- řízení proti mladistvému
- řízení proti uprchlému
- řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání
- řízení o narovnání
- řízení před samosoudcem

4.6.1 ŘÍZENÍ PROTI MLADISTVÉMU

Zvláštnosti trestního řízení proti mladistvému vycházejí ze zákona č. 218/2003 Sb. odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů a dle mého názoru vycházejí i ze snahy zabezpečit zjištění skutečností, které jsou důležité pro rozhodnutí, ale i vybrat nejvhodnější řešení, které je z výchovného hlediska pro mladistvého nejpříznivější. U mladistvých je hlavní účel trestu mladistvého vychovat, tudíž ochrana společnosti je až na druhém místě. Jako důležitým hlediskem sledávám i vyloučení negativních vlivů na výchovu mladistvého a zajištění mu náležité obhajoby, kterou vzhledem ke svému věku není schopen si sám zajistit.

Za velmi důležité v řízení proti mladistvým sledávám i to, aby vyšetřování, projednávání a rozhodování trestních věcí bylo svěřováno takovým osobám, kteří mají zkušenosti a znalosti s výchovou mládeže a bylo tak zaručeno splnění výchovného účelu. Orgány činné v tomto řízení spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí a s Probační a mediační službou.

4.6.2 ŘÍZENÍ PROTI UPRCHLÉMU

Dá se říci že, obviněný je nejdůležitější osobou v celém trestním řízení, je proto zcela logické vyžadovat jeho účast při trestním řízení. V tomto řízení trestní řád výjimečně připouští konat hlavní líčení bez přítomnosti obžalovaného, který se vyhýbá trestnímu řízení pobytem v cizině, nebo tím, že se ukrývá. Hlavní podmínkou pro postavení obžalovaného před soud je písemné doručení obvinění, které často nelze provést. Náš trestní řád i na tuto situaci myslí a lze za dodržení zákonem stanovených podmínek zahájit trestní řízení a rozhodnou o vině a trestu v řízení proti uprchlému.

V tomto řízení musí mít obviněný obhájce, který má stejná práva jako obviněný jako zúčastnit se hlavního líčení, podávat opravné prostředky a být přítomen u veřejného zasedání.

Trestní stíhání je zahájeno doručením sdělení obhájci, že je obviněný stíhán, tak, jako veškeré další písemnosti určené obviněnému.

Řízení před soudem se koná pouze na návrh státního zástupce, který je podán již v obžalobě, nebo samostatně před zahájením hlavního líčení, či v jeho průběhu. V tomto případě totiž nestačí pouhé podání obžaloby, státní zástupce je nucen podat soudu výslovný návrh, aby vedl řízení proti uprchlému.

4.6.3 PODMÍNĚNÉ ZASTAVENÍ TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Podmíněné zastavení trestního stíhání je zvláštním způsobem řízení, který slouží ke zjednodušení trestního řízení a účinněji dosáhnout k zajištění nároku poškozeného. Toto podmíněné zastavení trestního stíhání upravuje trestní řád v § 307 a 308. O podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje před soudem senát, případně samosoudce a to se souhlasem obviněného. V přípravném řízení, po dokončení vyšetřování a před podáním obžaloby a tom rozhoduje státní zástupce. Podmíněné zastavení trestního stíhání se týká většinou takových činů, při kterých byla poškozenému způsobena taková škoda, která byla vyjádřena v penězích.

Podmínky zastavení trestního řízení stanovené trestním řádem § 307 :

a) obviněný se k činu doznal,

b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,

c) vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

V rozhodnutí o podmíněném zastavení stíhání je obviněnému stanovena zkušební doba v rozpětí 6 měsíců až 2 roky. Obviněnému lze uložit, aby v průběhu zkušební doby nenahradil škodu, pokud se již tak nestalo. Dále lze obviněnému uložit, aby se zkušební doby dodržoval určitá omezení, která směřují k tomu, aby vedl spořádaný život. Taková omezení mohou být například zdržení se nadměrného užívání alkoholu, nenavštěvování nevhodných míst, podrobení se léčbě na návykových látkách či přerušit styk s určitými osobami. Ve zkušební době je sledováno chování obviněného, zda nepáchá další trestné činnosti, dodržuje stanovená omezení a zda nahradil způsobenou škodu.

Po uplynutí zkušební doby bude rozhodnuto, zda se obviněný osvědčil nebo se bude v trestním stíhání pokračovat.

4.6.4 NAROVNÁNÍ

Účelem narovnání je zajištění nároku poškozeného, popřípadě jiné odčinění újmy vzniklé trestním činem. Narovnání je spojeno s poskytnutím peněžitého plnění s obecně prospěšným významem. Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání je zde uplatňován zájem státu na finanční pomoci činností užitečných pro stát a jeho občany. Je to vlastně taková dohoda svého druhu, která je mezi státem a poškozeným na jedné straně, a pachatelem na straně druhé. Obsahem této dohody je možnost zastavit trestní stíhání za zákonem stanovených podmínek. Narovnání přichází v úvahu u takových trestných činů, kde vznikla poškozenému způsobena ať už majetková újma, morální či újma na zdraví, anebo u takových trestných činů, kde není poškozeným konkrétní fyzická osoba, ale obec či stát.

4.6.5 ŘÍZENÍ PŘED SAMOSOUDCEM

Hlavním účelem řízení před samosoudcem je zajištění, aby méně závažné trestné činy byly co nejrychleji projednány a pachatel byl co nejrychleji potrestán. Samosoudce provádí řízení o takových trestných činech, u kterých horní hranice trestu odnětí svobody nepřesahuje pět let. Samosoudce nemůže konat řízení, pokud přichází v úvahu souhrnný trest a již předchozí trest byl uložen senátem. Rozhodnutí, které samosoudce vydává ve věci, o které mu náleží jednat, se nazývá trestní příkaz.

Trestním příkazem lze uložit dle trestního řádu:

- a) *trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu,*
- b) *domácí vězení do jednoho roku,*
- c) *trest obecně prospěšných prací,*
- d) *trest zákazu činnosti do pěti let,*
- e) *peněžitý trest,*
- f) *trest propadnutí věci,*
- g) *vyhoštění do pěti let,*
- h) *zákaz pobytu do pěti let.*
- i) *trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.*

5 SUBJEKTY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Již výše v obecné části byla uvedena zásada rovnosti před zákonem. S tím souvisí také pojem „subjekt trestního řízení“. Je to účastník trestního řízení, který je schopen mít práva a také povinnosti, přičemž primární právní subjektivita ve vztahu k právům a povinnostem je z pohledu zákona stejná. Samozřejmě, že jsou případy, kdy je právní způsobilost omezená, nicméně obecně tato rovnost platí. Účastníky právních vztahů mohou být jak fyzické, tak právnické osoby. Vše samozřejmě v mezích, které stanoví zákon. Jsou to subjekty mající vliv na průběh trestního řízení, a kterým zákon v tomto smyslu vymezuje určité procesní postavení ve vedeném řízení, přiznává práva či povinnosti.

Subjekty trestního řízení jsou tedy:

- orgány činné v trestním řízení
- osoba, proti níž se trestní řízení vede
- obhájce
- poškozený
- zmocněnci
- zapisovatelé, znalci, tlumočníci

Dále je nutno vysvětlit také pojem „strany“, kdy jednotlivými stranami se rozumí ty subjekty, které mohou před soudem svá práva uplatňovat či podporovat obžalobu a dále naopak ty strany, které se proti obžalobě hájí.¹⁵

5.1 ORGÁNY ČINNÉ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Mezi orgány činné v trestním řízení, které již byly několikrát zmiňovány, patří Policie České republiky, státní zastupitelství a soud. Každý z těchto orgánů má vymezenou působnost a pravomoc v různých stádiích trestního řízení.

¹⁵ NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Praktikum. ISBN 80-86898-74-1.s.17

5.1.1 POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY

Jedná se o ozbrojený bezpečnostní sbor České republiky upravený zákonem č. 273/2008 Sb. O Policii ČR. Policie České republiky je podřízena Ministerstvu vnitra ČR.

K obecným úkolům policie patří bezpochyby ochrana osob a majetku, ochrana veřejného majetku, předcházení trestné činnosti a zajišťování dalších úkolů spojených s veřejným pořádkem.

Úkoly policejního orgánu v trestním řízení lze rozdělit na úkoly před zahájením trestního stíhání a úkoly po zahájení. Postup policejních orgánů před zahájením trestního stíhání je vymezen trestním řádem §158 a následujícími. “ *K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn, kromě úkonů uvedených v této hlavě, zejména:*

- a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů*
- b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky*
- c) obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály*
- d) provádět ohledání věci a místa činu*
- e) vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu*
- f) pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu*
- g) za podmínek stanovených v § 76 zadržet podezřelou osobu*

h) za podmínek stanovených v § 78 až 81 činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená

i) způsobem uvedeným v hlavě čtvrté provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení. “

5.1.2 STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ

Státní zastupitelství bylo v České republice zřízeno zákonem č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších zákonů a novel, jako soustava úřadů, které slouží k zastupování státu v zákonem stanovených případech. Působnost státního zastupitelství je upravena i článkem 80 odst. 1 Ústavy České republiky.

Státní zastupitelství vykonává svou činnost prostřednictvím státních zástupců. Tito zástupci jsou do své funkce jmenováni ministrem spravedlnosti na návrh nejvyššího státního zástupce.

Nejvyšší státní zastupitelství vede seznam všech státních zástupců.

Tuto funkci může vykonávat pouze osoba, která splňuje následující podmínky:

- Občan české republiky;
- Způsobilost k právním úkonům;
- Bezúhonnost;
- Věk nejméně 25 let;
- České vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti práva;
- Úspěšně vykonána závěrečná zkouška;
- morální vlastnosti, které dávají záruku, že svou funkci bude řádně zastávat ;
- souhlas se svým jmenováním do funkce a s přidělením k určitému státnímu zastupitelství.

Podle čl. 80 odst. 1 Ústavy České republiky státní zástupce zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení a jen on je oprávněn k podání žaloby. Státní zástupce je tedy orgánem veřejné žaloby v trestním řízení, podává jménem státu obžalobu a plní úkoly, které ukládá trestní řád a státní zastupitelství.

Po jmenování je ministrem spravedlnosti přidělen k výkonu své funkce k určitému státnímu zastupitelství a vykonává ji v pracovním poměru. Funkce státního zástupce zaniká nejpozději na konci kalendářního roku, v něm dosáhne věku 70 let.

Státní zástupce je povinen postupovat odborně, svědomitě, odpovědně, nestranně, spravedlivě a bez zbytečných průtahů a musí se zřeknout všeho, co by mohlo ohrozit vážnost jeho funkce nebo vážnost státního zastupitelství (např. se nesmí nechat ovlivnit zájmy politických stran, veřejným míněním nebo sdělovacími prostředky, svoji funkci musí vykonávat nezaujatě a bez jakýchkoli předsudků, musí se zdržet projevů osobních sympatií či antipatií a musí odpovědně přistupovat ke správě vlastního majetku, aby nemohl být v tomto směru ovlivnitelný). Musí zachovávat náležitou úctu k ostatním státním zástupcům, jiným právníkům i dalším osobám, s nimiž při výkonu své funkce jedná. Je také povinen dbát soustavným vzděláváním o prohlubování svých odborných právních a dalších znalostí. O věcech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, musí zachovávat mlčenlivost, a to i po skončení výkonu své funkce státního zástupce, ledaže ho této povinnosti zproští nejvyšší státní zástupce (nejvyššího státního zástupce zprošťuje ministr spravedlnosti).

Nesmí vykonávat jinou placenou funkci ani vykonávat jinou výdělečnou činnost, s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, literární, publicistické a umělecké, jakož i činnosti v poradních orgánech státu, jsou-li takové činnosti slučitelné s požadavky na řádný výkon funkce státního zástupce. Také nesmí působit jako rozhodce nebo zprostředkovatel řešení právního sporu, zastupovat účastníky soudního řízení nebo působit jako zmocněnec poškozeného nebo zúčastněné osoby v soudním nebo správním řízení.

Státní zástupce je odpovědný za kárné provinění, kterým je zaviněné porušení povinností státního zástupce, zaviněné chování nebo jednání státního zástupce, jímž ohrožuje důvěru v činnost státního zastupitelství nebo v odbornost jeho postupu anebo snižuje vážnost a důstojnost funkce státního zástupce. Za kárné provinění lze uložit některé z kárných opatření, kterými jsou důtka, snížení platu či odvolání z funkce.

5.1.3 SOUDY

Základní úkoly soudů české republiky upravuje hlava čtvrtá Ústavy. Česká republika je právním státem založeným na úctě k právům a svobodě občana, tudíž soudy tyto práva chrání.

Soud je nezávislý státní orgán, který poskytuje ochranu porušeným nebo ohroženým právům. Jen soud má právo rozhodovat o vině a trestu. Mezi úkoly soudu patří zejména projednávat a rozhodovat spory a jiné věci, které náleží do jejich pravomoci, Podle zákona č. 6/2002 sb., vykonávají soudnictví nezávislé soudy České republiky, kterými jsou:

- **Okresní soudy** - tyto soudy provádějí řízení v prvním stupni, pokud zákon nestanoví jinak. Okresní soudy se skládají z předsedy soudu, místopředsedů, soudců a přísedících. Je rozhodováno v senátech, které jsou složeny ze soudce a dvou přísedících, nebo rozhoduje jen samosoudce.
- **Krajské soudy** - rozhodují jako soudy druhého stupně a to v takových věcech, o kterých již rozhodovaly okresní soudy. Krajské soudy mohou ovšem i rozhodovat jako soud prvního stupně, stanoví-li to zákon. Jsou složeny z předsedy soudu, místopředsedů, soudců a přísedících. Samosoudce v trestním řízení u krajského soudu nerozhoduje.
- **Vrchní soudy** - v České republice sídlí dva vrchní soudy a to v Olomouci a v Praze. Skládají se z předsedy soudu, místopředsedů, předsedů senátu a dalších soudců a rozhodují v tříčlenných senátech složených z předsedy senátu a svou soudců.
- **Nejvyšší soud** - nejvyšší soud České republiky sídlí v Brně a má za úkol sledovat rozhodnutí vrchních soudů. Rozhoduje o mimořádných prostředcích v případech stanovených zákonem, rozhoduje i v jiných případech, které stanovil

zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva, s níž vyslovil souhlas parlament, nebo je jí Česká republika vázána. Dále zaujímá stanoviska k výkladům zákon a jiných právních předpisů. Nejvyšší soud dále rozhoduje o vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů, pokud to vyžaduje právní předpis či mezinárodní smlouva. Nejvyšší soud sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu.

-

V řízení před soudem tedy rozhoduje:

- Samosoudce – který sám projednává a rozhoduje o vině a trestu. V soudním řízení v České republice jednají samosoudci jen u okresních a krajských soudů.
- Senát - skládá z předsedy senátu a dvou přísedících. Přísedící, kteří se účastní jednání soudu v prvním stupni, jsou laici z řad veřejnosti, přísedící v řízení o opravných prostředcích jsou profesionálními soudci.

Úkolem soudů je zejména projednávání a rozhodování sporů podle zákonů v občanském soudním řízení, rozhodování trestních věcí podle zákonů o trestním řízení a rozhodování v dalších případech podle zákona či mezinárodní smlouvy.

5.1.3.1 Pravomoc, a příslušnost soudů

5.1.3.1.1 Pravomoc

Souhrn pravomocí se rozumí souhrn oprávnění, která zákon udává soudu jako státním orgánům. Trestní soudní pravomoc obsahuje právo konat trestní řízení podle trestního řádu.

5.1.3.1.2 Příslušnost

Příslušností se rozumí vymezení okruhu působností mezi soudy různých stupňů a mezi soudy téhož stupně. Trestní řád rozeznává tyto druhy příslušnosti:

- 1) Věcná příslušnost, která řeší otázku, který soud a jakého druhu je příslušný k řešení trestné věci. Pokud zákon nestanoví jinak, v prvním stupni koná řízení okresní soud.
- 2) Místní příslušnost se zabývá otázkou, který z věcně příslušných soudů je příslušný projednávat určitou trestní věc. Podle trestního řádu §18:
 - 1) *Řízení koná soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán.*
 - 2) *Nelze-li místo činu zjistit nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje; jestliže se nedají tato místa zjistit nebo jsou mimo území České republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.*

Výkon funkce soudce je veřejnou funkcí, která je neslučitelná s činností poslance, senátora či s funkcí prezidenta. Soudce nesmí vykonávat funkci ve veřejné správě a vykonávat další činnosti stanovené zákonem. Za činy spáchané při výkonu nebo v souvislosti s výkonem této funkce lze soudce trestně stíhat nebo vzít do vazby jen se souhlasem prezidenta republiky. Soudce je vázán zákonem a je při výkonu své funkce nezávislý.

Soudce jmenuje prezident české republiky, pokud splní tyto podmínky :

- státní občan České republiky
- plná svéprávnost
- bezúhonnost
- věk nejméně 30 let
- české vysokoškolské magisterské vzdělání v oblasti práva
- složení justiční zkoušky
- zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku, že bude funkce soudce řádně zastávána
- souhlas s ustanovením za soudce a s přidělením ke konkrétnímu soudu

Funkce soudce zaniká:

- a)* uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let,
- b)* dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo zjištěno, že je z důvodu uvedeného v [§ 91](#) nezpůsobilý vykonávat soudcovskou funkci,
- c)* dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti,
- e)* dnem právní moci rozhodnutí, kterým mu bylo uloženo kárné opatření odvolání z funkce soudce
- f)* dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce omezen ve svéprávnosti,
- g)* dnem, kdy soudce pozbyl státní občanství České republiky,
- h)* smrtí nebo dnem právní moci rozhodnutí, kterým byl soudce prohlášen za mrtvého.
- Ch)** vzdáním se funkce.

5.1.4 OSOBA, PROTI NÍŽ SE VEDE TRESTNÍ ŘÍZENÍ

Nejobecnějším pojmenováním osoby, proti níž se vede trestní řízení, je osoba obviněná. Osoba obviněná je procesně právní pojem, který musíme rozlišovat od pachatele což je hmotně právní pojem. Podle trestního řádu se obviněným stává osoba, která je podezřelá ze spáchání trestního činu, které bylo doručené rozhodnutí o zahájení řízení.

Osoba obviněná může nést v průběhu řízení jiné označení:

Podezřelý – je ten, kdo je podezřelý ze spáchání trestného činu, vedou se proti němu prověřovací úkony, ale orgány činné v trestním řízení nemají doposud dostatek informací pro zahájení trestního stíhání.

Obžalovaný – se stává obviněným dnem, kdy se proti němu nařídí hlavní líčení. Dále se takto nazývá osoba, při odvolání, dovolání a návrhu na obnovu řízení.

Odsouzený – je osoba, proti které byl vydán odsuzující rozsudek, který nabyl právní moci.

Tato označení vyjadřují její různé postavení a práva, ve kterých se v průběhu trestního řízení nachází. Osoba obviněná je velice komplikovaná procesní strana neboť se v průběhu trestního řízení stává procesní stranou, důkazním prostředkem a předmětem výkonu trestu.

5.2 OBHÁJCE

Obhájce v trestním řízení je právní zástupce osoby, proti níž se trestní řízení vede. Obhájce má za úkol poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, využívat k hájení jeho zájmů takové prostředky a způsoby obhajoby, které uvádí zákon a v neposlední řadě pečovat o to, aby byly v řízení patřičně a včas objasněny skutečnosti, které zbavují obviněného viny, nebo jeho vinu alespoň zmírňují. Od přípravného řízení je obhájce oprávněn za obviněného podávat návrhy, žádosti a opravné prostředky, nahlížet do

spisů a být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz.

Právo na obhajobu je rozděleno na obhajobu materiální a obhajobu formální. Obhajoba materiální vyjadřuje právo osoby, proti níž se vede trestní řízení hájit se sám. Naopak obhajoba formální znamená právo mít obhájce a radit se s ním. Roli obhájce v trestním řízení může vykonávat pouze advokát. Obhájce si může každý zvolit sám podle svých finančních prostředků, nechat se zastupovat v trestním řízení tedy může, ale i nemusí. V případech nutné obhajoby je ovšem obhájce nezbytný. Pokud obviněn prokáže, že nemá dostatek finančních prostředků na náklady obhajoby, soud rozhodne, že má obviněný nárok na bezplatnou obhajobu či za sníženou cenu.

5.3 POŠKOZENÝ A ZMOCNĚNEC

V českém právním systému je osoba poškozená ta, komu byla trestním činem způsobena škoda ať majetková nebo nemajetková, morální, či mu bylo ublíženo na zdraví. Poškozený je i taková osoba, které již byla náhrada pachatelem uhrazena. Poškození jsou rozlišována platnou právní úpravou na ty, kteří mají nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení a toho, komu tento nárok zákonem přiznán není. Za poškozeného se nepovažuje taková osoba, která se cítí být poškozena, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele. Poškozenému jako procesní straně náleží jistá práva, jako například nahlížení do spisů, činit návrhy na dokazování, účastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu. Dále je poškozený oprávněn před skončením řízení se k věci vyjádřit a provést závěrečnou řeč atd. **Poškozený může svá práva vykonávat buď:**

- Osobně
- Prostřednictvím jiné osoby – zákonný zástupce, opatrovník, zmocněnec

Prostřednictvím zákonného zástupce jsou vykonávána práva poškozeného, je-li osoba poškozená zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jsou tato práva

omezena. Pokud je osoba poškozená nezletilá, její práva jsou též vykonávána prostřednictvím zákonného zástupce.

Pokud zákonný zástupce není schopen vykonávat tato práva, je soudem stanoven opatrovník a v přípravném řízení je stanoven státním zástupcem. Opatrovník se určuje zejména v případech, kdy zákonný zástupce je například dlouhodobě hospitalizovaný, nebo dlouhodobě v cizině.

Poškozeného dále může zastupovat zmocněnec, který není na své způsobilosti k právním úkonům nějak omezen. Při hlavním líčení a veřejném zasedání nemůže být zmocněnec ten, kdo je předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník. Zmocnění se uděluje plnou mocí a zmocněnec je oprávněn jednat za poškozeného, činit návrhy a podávat žádosti na opravné prostředky.

Poškozenému stanoví trestní řád právo na bezplatné zastoupení nebo zastoupení za sníženou odměnu.

5.4 ZAPISOVATELÉ, ZNALCI, TLUMOČNÍCI

Tyto osoby spadají do pomocných orgánů trestního řízení a mají za úkol ulehčit práci orgánů činných v trestním řízení.

5.4.1 ZAPISOVATELÉ

Soudní zapisovatel zajišťuje psaní a přepisování textů, vedle toho také vyřizuje jednoduchou korespondenci podle pokynů. Má na starost zpracování písemností podle pokynů, obsluhuje kancelářskou techniku, píše a upravuje text nebo textové soubory a zajišťuje písemnou dokumentaci a záznamy z porad a jednání. Musí se zúčastnit veřejného i neveřejného zasedání i hlasování o rozhodnutí věci. Zapisovatel musí vždy složit slib a svým podpisem potvrdit, že obsah protokolu odpovídá obsahu jednání.

5.4.2 ZNALCI

Mají za úkol zpracovávat znalecké posudky a jinou odbornou činnost, zejména pro potřeby soudu. Do funkce znalce jmenuje ministr spravedlnosti. Návrh ke jmenování do

funkce znalce může jakýkoliv státní orgán, vysoká škola nebo vědecká instituce, která se zabývá tentýž oborem, pro který znalce navrhuje

5.4.3 TLUMOČNÍCI

Služby tlumočnicka jsou zapotřebí, je-li nutné přeložit obsah písemnosti, výpovědi nebo prohlášení obviněného, pokud neovládá jazyk, ve kterém se jednání vede. Profesionální sdružení soudních tlumočnicků je Komora soudních tlumočnicků a překladatelů. Členství v této komoře není povinné. Na náhradu a odměnu má tlumočnick nárok od přiznání nejpozději do 30 dnů.

5.5 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY JAKO ORGANIZACE SMĚŘUJÍCÍ K INTEGRACI PACHATELE, PARTICIPACI POŠKOZENÉHO A K OCHRANĚ SPOLEČNOSTI PŘED TRESTNOU ČINNOSTÍ

Probační a mediační služba je organizace zřízená zákonem č. 250/2000 Sb., o probační a mediační službě v platném znění.

Její poslání je úspěšné a účinné, a současně také společensky prospěšné řešení konfliktů souvisejících s trestnou činností a do jejich působnosti spadá také efektivní, cílený a současně i důstojný výkon alternativních trestů. V neposlední řadě je jejím cílem také mediace a řešení opatření ve prospěch poškozených trestnou činností.

Cíle činnosti této organizace pak lze shrnout na cíl integrační (začlenění pachatele do společnosti, prevence recidivy, další seberealizace...atd.), dále je důležitým cílem participace poškozeného (jeho zapojení do celého procesu, odškodnění, obnovení pocitu bezpečí) a současně tedy také ochrana společnosti před negativním dopadem trestné činnosti¹⁶

¹⁶ https://www.pmscr.cz/download/01_ZAKON_O_PMSCR_aktual_2009.pdf dostupné ke dni 27.2.2017

Probační a mediační službu zajišťují střediska, která působí v sídlech okresních soudů v čele s vedoucím střediska. Jednotlivé úkoly v rámci probace nebo mediace nadále provádějí úředníci nebo asistenti Probační a mediační služby. Úředníkem této služby může být každý, kdo splňuje bezúhonnost, plnou způsobilost k právním úkonům, magisterské vzdělání ve společenskovědní oblasti a složil odbornou zkoušku. Pro funkci asistenta se vyžaduje bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, dosažený věk 21 let a středoškolské společenskovědní vzdělání.¹⁷

17

https://cs.wikipedia.org/wiki/Proba%C4%8Dn%C3%AD_a_media%C4%8Dn%C3%AD_slu%C5%BEba

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo seznámit čtenáře na obecné úrovni o trestním řízení a celkově s jeho průběhem. V mé práci postupně charakterizují jednotlivá stádia trestního řízení a zabývám se charakteristikou jednotlivých subjektů, které v trestním řízení figurují.

Z celkového hlediska je trestní právo v každém demokratickém státě velmi nepostradatelné a z mého vlastního pohledu i zajímavé téma. Toto odvětví práva se dlouhou dobu rozvíjelo a zdokonalovalo a je zapotřebí se mu nadále věnovat.

Při vypracování bakalářské práce jsem se dozvěděla spoustu nových informací a práce je a bude velkým přínosem jak do běžného života, tak i do mého dalšího studia popřípadě i do pracovního života. Práce může sloužit jako učební materiál pro laiky, kteří se nepohybují v tomto oboru a jako obecný nástin českého trestního řízení a jeho subjektů. Jelikož jsou samotná stádia trestního řízení velmi obsáhlé, dalo by se jim věnovat jednotlivě celou bakalářskou práci. Mojí hlavní myšlenkou bylo vytvořit všeobecný přehled o tomto tématu a věřím, že se mé představy vyplnily.

Jsem takového názoru, že česká právní úprava je i pro laika dosti srozumitelná a troufám si tvrdit, že i dostatečná. To ovšem neznamená, že by se právní úprava již neměla nikdy do budoucna rekonstruovat. Každý nový případ nám dává nové znalosti a další pohled na českou právní úpravu, zda nemohou vzniknout v souvislosti s trestním řízením procesní chyby.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

DOSTÁLOVÁ, Jana a Jaromír HARVÁNEK. Základy teorie práva. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 9788087071212.

KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

MUSIL, Jan, Pavel ŠÁMAL a Vladimír KRATOCHVÍL. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 2. přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-678-6.

NOVOTNÝ, František. Praktikum trestního práva hmotného. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-252-3.

NOVOTNÝ, František. Trestní právo procesní. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Praktikum. ISBN 80-86898

Úplné znění zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Vyd. 5. Praha: Armex, 2010. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-86795-92-8.

KRUPKA, Vladimír. *Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: Armex, 2010. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 978-80-86795-89-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

Probační a mediační služba dostupná ke dni 27.2.2017 na <https://www.pmscr.cz/>

Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech dostupná ke dni 24.2.2017 na <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=120&r=1976>

Ústava ČR dostupná ke dni 24.2.2017 na <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Listina základních práv a svobod dostupná ke dni 6.9.2017 na <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, dostupný v právním systému ASPI ke dni 24.2.2017

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Tereza Nováková

Obor: Práva v podnikání

Forma studia: prezenční

Název práce: Trestní řízení a jeho subjekty

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 43

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 7

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 5

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Jan Brázda Ph.D.